

KULTURÁLIS ELTÉRÉSEK AZ ISKOLAI EREDMÉNYESSÉGBEN ÉS A TANULÁSI MOTIVÁCIÓBAN: ROMA ÉS TÖBBSÉGI TANULÓK ÖSSZEHAISONLÍTÁSA

Fejes József Balázs* és Józsa Krisztián**

**Szegedi Tudományegyetem, BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola*

***Szegedi Tudományegyetem, BTK, Neveléstudományi Tanszék*

MTA-SZTE Képességkutató Csoport; SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport

Kulcsszavak: kulturális különbségek, osztályzatok, tanulási motiváció

A roma tanulók oktatásában a közelmúltig az általános iskolát befejezők, a középfokon továbbtanulók arányának emelése jelentkező központi feladatként, a tantárgyi osztályzatok viszonylag kevés figyelmet kaptak. Ma már a roma gyermekek többsége elvégzi az általános iskolát, jó részük valamilyen középfokú iskolában folytatja tanulmányait. A továbbtanulási arányok ugyanakkor a többségi tanulók körében is emelkedtek, így a roma népesség iskolázottsági lemaradása nem csökkent. A magasabb végzettség kínálta előnyök kiaknázásában további akadályt jelent, hogy a roma tanulók kevesebb, mint harmada jár érettségit adó középiskolába, illetve kevésbé piacképes szakmákat tanulnak. Napjainkban tehát nem az a kérdés, hogy továbbtanulnak-e a roma fiatalok, inkább az, hogy milyen iskolatípusban folytatják tanulmányaikat. Mivel a tanulói továbbhaladás irányát iskolarendszerünkben jórészt az osztályzatok döntenek el, az iskolai eredményességet jellemző mutatóként vizsgálatunkban az osztályzatokat alkalmazzuk. Pedagógusokkal készült interjúkban több helyen azt olvashatjuk, hogy a roma tanulók többek között abban különböznek többségi társaiktól, hogy tanulási motiváltságuk alacsonyabb szintű, nehezebb őket tanulásra ösztönözni. A tanulási motiváció az osztályzatok alakulásában fontos szerepet játszik, ezért feltételezhető, hogy a roma tanulók sikertelenségei részben motivációs különbségekkel magyarázhatóak. Előadásunkban e különbségek meglétét, iskolai eredményességben betöltött szerepét tanulmányozzuk. Részletesen vizsgáljuk néhány háttértényező hatását az osztályzatokra és a tanulási motívumokra.

Tanulói és tanári kérdőívek segítségével 7. osztályos diákok (N=246) tanulási motívumairól, iskolai eredményességéről, családi körülményeiről gyűjtöttünk információkat. Mintánkban 79 roma iskolás szerepelt. A tanulók roma kisebbséghez sorolása az osztályfőnökök véleménye alapján történt. A tanulási motívumok közül az elsajátítási motívumokat, az olvasáshoz és a számoláshoz kötődő énképet, a tanulás gyakorlati értékének megítélését, a tanulási elismerésvágyat vizsgáltuk.

A tantárgyi osztályzatokban lényeges különbség mutatkozik roma és nem roma tanulók között: a roma tanulók jegyei átlagosan egy osztályzatnyival gyengébbek. A tanulók osztályzatai között megjelenő különbségekben a szülők iskolai végzettsége (11%), a hátrányos helyzet (12%) és a tanulási motiváció (14%) mellett a roma származásnak (12%) is szignifikáns magyarázó ereje van. Ugyanakkor a többségi és roma tanulók tanulási motívumainak erőssége között nem találtunk lényeges eltéréseket. A tanár-diák kapcsolat szerepe mind az osztályzatok, mind a tanulási motívumok alakulása szempontjából jóval fontosabb a többségi diákok körében. A tanulási motiváció és az iskolai eredményesség közötti kapcsolat a roma tanulók esetében gyengébb, mint a többségi tanulónál. Kutatásunk eredményei a roma tanulók iskolai helyzetének, tanulásának új aspektusaira mutatnak rá, intervenciók lehetőségeit kínálva tanulási motívumaik fejlesztéséhez, iskolai eredményeik javításához.